

Motion till riksdagen

1990/91:Ub99

av Lars Werner m.fl. (v)

med anledning av prop. 1990/91:82 Folkbildning

Frågan om en bra utbildning för alla är i grunden en demokratifråga. Det finns klara samband mellan skolbakgrund och möjlighet att påverka politiska beslut. Kort sagt ger en dålig utbildning sämre möjligheter att påverka samhällsutvecklingen. Det är därför ur demokratisk synvinkel mycket viktigt att alla med kort skolgång får chansen att komplettera sin bristfälliga utbildning.

Studieförbunden spelar en viktig roll i strävan efter ett jämlikt utbildningsutbud. Inte minst gäller detta glesbygden. Folkhögskolan har med sin långa folkbildningstradition en central roll inom vuxenutbildningen. Folkhögskolan är särskilt lämpad för utbildning av elever utan studievana på grund av sin frihet från centralt fastställda läro- och kursplaner. Internatformen ger också en helhetsmiljö som i sig kan vara viktig för elevernas sociala utveckling. Många folkhögskolor drivs av folkrörelser och organisationer och gör dem därmed särskilt lämpade i utbildningen av ledare och förtroendevalda.

Krav för statsbidrag

Enligt propositionen skall riksdagen och regeringen endast ställa upp allmänna mål för statsbidrag till folkbildningen. För folkhögskolorna finns sedan egentligen endast ett villkor som ska uppfyllas, och det är kravet att minst 15 % av statsbidraget skall användas till allmän kursverksamhet. Något krav att kurserna ska ha en viss längd finns inte och inte heller någon begränsning av mängden kortkurser.

Folkhögskolan är en viktig och omistlig del av den samlade vuxenutbildningen. Den har sedan lång tid tillbaka utvecklat en egen pedagogik och metodik som i sin tur varit befruktande för andra delar av utbildningen. Ett särmerke är de så kallade långkurserna på minst 30 veckor som idag är en av förutsättningarna för statsbidrag.

Vi anser att det finns skäl att behålla ett minimikrav på kurslängd för en del av folkhögskolornas kurser även i fortsättningen. Kurser kortare än trettio veckor fyller ett annat behov än de långa kurserna, som är omistliga vuxenutbildningsmöjligheter för korttidsutbildade.

Propositionen föreslår vidare att folkrörelser och bildningsorganisationer själva skall utforma regler och principer för statsbidragsfördelningen. Skolöverstyrelsens regelverk tas bort. Den självförvaltningstanke som ligger till

grund för detta är sympatisk. Det finns emellertid risk för att den demokratiska tradition och uppbyggnad som är så utmärkande för såväl folkhögskolan som studiecirkelverksamheten blir uttunnad.

Mot. 1990/91
Ub99

Rätt till inflytande

Ett folkbildningsråd, bestående av representanter från bildningsförbundet, rörelsefolkhögskolornas intresseförbund (RIO) och landstingsförbundet, övertar vissa av SÖ:s uppgifter. Det är dessa paraplyorganisationer som kommer att bli självförvaltande – inte studieförbunden eller de olika folkhögskolornas huvudmän och allra minst de enskilda folkhögskolorna.

Vänsterpartiet anser det angeläget att det i förordningstext säkerställs ett inflytande över verksamheten för personal och elever. I annat fall är risken stor att det blir mindre av självförvaltning på de enskilda skolorna eller studieförbundsavdelningarna jämfört med nuvarande situation. Verksamheten är ett gemensamt ansvar för personal och elever. Möjligheterna att påverka undervisningen och sin egen arbetssituation är nära förknippat med de arbetsformer som används. Inflytandet måste garanteras dels av demokratiska skäl, dels därför att det krävs för att undervisningen ska ge bra resultat.

Slå vakt om pluralismen

Idag finns det 128 folkhögskolor av skiftande karaktär och inriktning. Ytterligare 4 ansökningar om att få starta folkhögskolor ligger och väntar på beslut från utbildningsdepartementet.

I förra propositionen om folkhögskolan 1977 markerades att rörelser utan egen skola skulle ha förtur vid inrättandet av ytterligare skolor. Det var en markering som gjorde tydlig betydelsen av pluralism – av att låta tusen blommor blomma!

Om propositionen går igenom riskerar vi att på sikt få en inskränkning av antalet skolor. Folkbildningsrådet kommer med all sannolikhet att domineras av de stora, etablerade rörelserna. Det finns då inga förordningar som garanterar att mindre rörelser skolor och bildningsverksamhet kommer att erhålla statsbidrag.

Ett sådant skydd bör åstadkommas genom förordningstext eller på annat sätt. Det är också angeläget att regering och riksdag uttalar, att folkrörelser utan egen skola också i fortsättningen bör ha förtur vid inrättande av nya skolor.

Stora och små skolor

I folkhögskolekommitténs betänkande finns en medvetenhet om betydelsen av att små skolor ges möjlighet att bli större, bland annat för att internat- och administrationskostnaderna per elev inte ska bli orimligt höga. Likaså finns det en klar uppfattning om riskerna för att mycket stora skolor tenderar att ägna sig åt för vuxenutbildningen och folkbildningen mindre angelägen verksamhet. Också utbildningsministern har uttalat, att folkbildningsanslaget inte skall få användas till att subventionera organisationers konferenshottellverksamhet.

Den nu föreliggande propositionen har inga skrivningar som gör dessa intentioner tydliga. Vi anser att det klart bör framgå. Det är viktigt inte minst för den återkommande utvärderingen.

Mot. 1990/91
Ub99

Studieförbunden och folkhögskolorna har olika uppgifter

Statsbidraget till folkbildningen, dvs studieförbund och folkhögskolor, utgår enligt propositionen i princip som ett anslag. Därigenom finns det risk för motsättningar mellan parterna, vilka kan motverka en utveckling av samordningen dem emellan som propositionen förutser.

Vänsterpartiet anser att det vore bättre om folkbildningsanslaget delas upp i två anslag, ett för studieförbunden och ett för folkhögskolorna. Samordning och samarbete skulle gynnas av att respektive part visste utgångspunkterna när det gäller statens anslag.

Folkbildningsrådet

Det nya folkbildningsrådet får betydligt större befogenheter visavi folkhögskolan och studieförbunden än skolöverstyrelsen nu har. Formellt kommer folkbildnings-Sverige att – på sikt – välja sitt eget styrorgan. Det finns dock inget i propositionen som reglerar detta nya styrorgan. Riksdagen frånhänder sig möjligheten till inflytande över den vuxenutbildning som folkhögskolan och studieförbunden svarar för.

Folkhögskolekommittén har i sitt resonemang utgått från att det fristående folkbildningsrådet ska vara ett statligt förvaltnings- och tillsynsorgan. Det finns exempelvis risker för att folkbildningen, styrd av ett folkbildningsråd som både har att fördela resurserna och svara för uppföljning och utvärdering, därmed utsätts för en koncentrationsprocess som urholkar mångfald och pluralism och att självförvaltning på skolor och i cirkelverksamhet försämras. Dessa eventuella problem bör noga följas och om det blir nödvändigt föranleda förändrad organisationsstruktur och beslutsprocess. Vi utsluter inte att en annan ordning också kan leda till att ett klagoinstitut införs.

Treårsbudgetering

En av de stora fördelarna med folkhögskolekommitténs betänkande var förslaget om treårsbudget, kopplat till en fördjupad anslagsframställning. I propositionen har förslaget om treårsbudget försvunnit, samtidigt som treårsperioder präglar tänkandet när det gäller uppföljning och utvärdering.

En av fördelarna med treårsbudgetering var att möjligheterna till omfördelning och nysatsningar framstod som mera realistiska i ett treårsperspektiv. En underbudgetering ett år skulle kunna finansieras i ett treårsperspektiv.

När nu förslaget om treårsbudgetering inte finns med i propositionen så bedömer vi att nuvarande verksamhet blir svårare att ompröva. Nya kursidéer och nya målgrupper blir det få som vågar satsa på. För såväl folkhögskolorna som studieförbunden är det av synnerlig vikt att kunna göra en långsiktig planering, och vi ser ingen anledning till att undanta folkbildningen från det som nästan blivit regel för statliga bidrag inom andra områden, dvs treårsbudgetering.

Med hänvisning till produktivitetskrav som åvilar samhället i övrigt föreslår propositionen att 100 miljoner kr skall tas bort från folkbildningsanslaget. Samtidigt har inte kostnaderna för den administration som SÖ tidigare stått för bakats in i folkbildningsanslaget. Däremot förutsätts det att framtida central administration skall belasta anslaget. Därmed utsätts folkbildningsanslaget för dubbla besparingskrav. Vänsterpartiet anser att medel för folkbildningsrådets verksamhet ska utgå som särskilt anslag.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anføres om 30 veckors kurs som krav för erhållande av statsbidrag,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att personal och elever garanteras ett inflytande över verksamheten på den egna skolan,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om möjligheten att i framtiden starta nya folkhögskolor,
4. att riksdagen beslutar om en uppdelning av folkbildningsanslaget enligt vad som anges i motionen,
5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om folkbildningsrådet,
6. att riksdagen beslutar att treårsbudgetering, i enlighet med folkhögskolekommitténs förslag, införs,
7. att riksdagen hos regeringen begär förslag om medel för folkbildningsrådets verksamhet över särskilt anslag.

Stockholm den 14 mars 1991

Lars Werner (v)

Berith Eriksson (v)

Maggi Mikaelsson (v)

Jan-Olof Ragnarsson (v)

Ylva Johansson (v)

Lars-Ove Hagberg (v)

Bertil Måbrink (v)

Annika Åhnberg (v)

Björn Samuelson (v)